

УДК 37.018.1:377

АНДРІЙ БАРДІНОВ

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

**ПІДГОТОВКА (ПЕРЕПІДГОТОВКА) ФАХІВЦІВ З ПРОФЕСІЇ
ГУВЕРНЕР В УМОВАХ ІНСТИТУТУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

У статті йдеться про програмне забезпечення підготовки (перепідготовки) фахівців з професії гувернер в умовах інституту післядипломної педагогічної освіти. Пропонований варіант програми їхньої підготовки (перепідготовки) фахівців з професії гувернера в умовах інституту післядипломної педагогічної є педагогічно доцільним, оскільки сприяє знаходженню нових орієнтирів у проблемі, що обговорюється.

***Ключові слова:** гувернер, інститут гувернерства, блочно-модульна структура навчання, педагогічні технології гувернерської системи виховання й навчання, формування гувернерських професійно-педагогічних компетенцій.*

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення в суспільному житті незалежної України спричинили відродження інституту гувернерства як суспільно необхідного соціально-педагогічного явища. Виняткового значення в цьому плані набуває професія гувернера, гувернантки, діяльність яких розглядається нами як різновид педагогічної діяльності вчителя [3, с.100]. Потреба сучасного суспільства у гувернерських кадрах зумовила уряд визначити юридичний статус та легалізувати професію «гувернер», що знайшло відображення у державному документі «Класифікатор професій...» [2]. Ці обставини спричинили створення освітніх інституцій різного типу, рівня і форми власності з підготовки фахівців гувернерської сфери. Відомо, що сучасна державна педагогічна система готує гувернерські кадри у педвузах, педучилищах, педагогічних коледжах [3]. Крім того, цю проблему намагаються також вирішити приватні освітні заклади, такі як:

центр «Бізнес-Консультант», асоціація «Афіна», «школи-екстерни» та інші інституції. І навіть батьки, чії діти з багатьох причин не відвідують навчально-виховні заклади, насамперед, це діти, які з труднощами долають напружений режим певного освітньо-виховного закладу.

Як бачимо, існує досить чітка різномірівна система підготовки гувернерських кадрів, яку можна умовно представити, як довузівську, вузівську та післявузівську підготовку майбутніх фахівців гувернерської сфери. Однак сучасного досвіду підготовки гувернерських кадрів ще недостатньо, оскільки «це ще не стало гарантією вибору слухачами у майбутньому саме професії гувернера. Це пояснюється тим, що ринок попиту на гувернерські послуги специфічні. Причини замовлення тієї чи іншої сім'ї на гувернерські послуги теж різні. Проте їх єднає одна мета: чимало родин хочуть бачити біля своєї дитини кваліфікованого спеціаліста, який відповідає як їхнім вимогам, так і потребам дитини» [1].

Одним із шляхів вирішення даної проблеми ми вбачаємо підготовку (перепідготовку) фахівців з професії «гувернер» в різних організаційних структурах після вузівського етапу. Зокрема, це інститут післядипломної педагогічної освіти; обласний центр зайнятості; інституції сімейного типу; сім'ї різного типу; соціальні установи; реабілітаційні центри. Такий підхід до вибору організаційних форм (структур) підготовки (перепідготовки) фахівців з професії гувернера нами умотивовується тим, що перші дві структури мають юридичне право на державному рівні здійснювати підготовку (перепідготовку) фахівців гувернерської сфери. Тому підтвердженням є Закон України «Про освіту», Закон України «Про зайнятість населення», «Типовий навчальний план та програма для професійного навчання незайнятого населення (перепідготовка): Професія «гувернер». (Код 5131) [7], в останньому з яких чітко простежуються стратегічні напрями підготовки та перепідготовки безробітних фахівців з вищою базовою освітою з професії гувернера.

Інші організаційні форми (структури) – передбачають професійну самореалізацію гувернера-вихователя. У педагогічному сенсі варто підкреслити, що виокремлені організаційні структури взаємопов'язані, хоча кожна з них має свою мету, виходячи із специфічних особливостей кожної з них.

Так, метою інституту післядипломної педагогічної освіти є підготовка або перепідготовка фахівців за спеціальністю «гувернер». (Код 5131). Мета обласного центру зайнятості передбачає підготовку фахівців гувернерської сфери в організаційних структурах різного типу, рівня та форм власності.

Мета інших організаційних форм (структур), зокрема, інституцій сімейного типу, різних типів сімей, соціальних установ та реабілітаційних центрів надають можливість практичній професійно-педагогічній самореалізації майбутнього домашнього гувернера-вихователя.

Вважаємо, що це найбільш небезпечний період становлення гувернера-вихователя як фахівця, оскільки він є стартовим періодом його професійної педагогічної діяльності взагалі і має багатоаспектний характер. Насамперед це взаємодія його з певною соціальною установою та працівниками даної установи. Тут мова йде про власні проблеми соціалізації гувернера-вихователя. Зокрема, це: узгодження власних інтересів, потреб, світогляду з алгоритмом соціально-виробничого середовища, в якому розпочинає власну педагогічну діяльність гувернер-вихователь. Певну роль у цьому процесі відіграватимуть стимули та мотиви, його самоналаштованість на педагогічну діяльність, самоорганізація і навіть характер зустрічі його з працівниками даної установи. Тут головне – зрозуміти факт можливого розчарування не стільки у самій професії гувернера-вихователя, скільки у незадовільному рівні її організації. Доречним є додавання ще

й факту отримання задоволення від власної професійної педагогічної діяльності в якості домашнього гувернера-вихователя. Адже атмосфера взаємовідносин гувернера-вихователя з дитиною безпосередньо в сім'ї, як соціальної установи, є визначальним фактором у формуванні початкових професійно-педагогічних умінь, навичок, від яких згодом значною мірою буде залежати власне професіоналізм домашнього гувернера-вихователя.

Проте не можна стверджувати, яка із зазначених організаційних структур є більш дієвою у становленні гувернера як фахівця. Не можна не тому, що вони не рівнозначні по ефективності, а тому, що в кожному конкретному випадку їх роль та значимість буває неоднаковою. Так, наприклад, підготовку (перепідготовку) фахівців з професії «гувернер» є найбільш педагогічно-доцільним здійснювати у перших двох структурах. При цьому, бажано організовувати підготовку в районних та обласних центрах, оскільки тут гостріше відчувається потреба фахівців зазначеної професії. За таких умов, хоча б частково, можна задовольнити освітні й виховні потреби суспільства на гувернерство в цілому. Утім підкреслимо, що задіяння гувернерів у зазначених структурах не виключає за діяння їх в інші організаційні структури.

Отже, об'єктивна потреба сучасного суспільства у фахівцях гувернерської сфери та недостатній рівень розробки питань післявузівського етапу підготовки (перепідготовки) фахівців з професії «гувернер» викликали необхідність виділення зазначеної проблеми як самостійної, вивчення її в конкретних проявах як специфічного наукового феномену.

Аналіз досліджень і публікацій. Останні десятиріччя характеризуються зосередженням уваги дослідників на процесах підготовки вчителя до різних видів педагогічної діяльності (у нашому випадку – це підготовка вчителя до гувернерської педагогічної діяльності, яка розглядається нами як різновид педагогічної діяльності вчителя).

Так, концептуально-методологічні засади знайшли відображення у працях А. Бойко, Н. Дем'яненко, І. Зязюна, С. Золотухіної, О. Любара, О. Савченко, Д. Федоренка, Л. Хомич та інших науковців. Генеза гувернерської освіти стала предметом уваги наукових досліджень М. Барни, І. Воробець, О. Корх-Черби, О. Любара, В. Омельчука, О. Перетятко, Н. Побірченко, С. Попиченко, С. Сірополка, Б. Ступарика, Є. Сарапулової, Т. Сухенко, О. Сухомлинської та інших авторів. Науково-педагогічну та творчу спадщину окремих персоналій, які у своїх працях висловлюють цінні положення щодо розвитку гувернерства, висвітлюють дослідники Л. Голубнича, Л. Журенко та ін. Зародження й розвиток гувернерства в надрах родинного виховання досліджують М. Романюк, Є. Сарапулова, М. Стельмахович, В. Чепурко та інші вчені. Особливостям жіночої освіти в Україні другої половини XIX – початку XX століття присвятили свої дисертаційні дослідження Л. Применко, Т. Сухенко, Н. Щербак.

Утім, незважаючи на те, що в останні роки помітно зростає інтерес науковців до проблеми гувернерства, пов'язаних з новими соціально-економічними реаліями, які відбуваються сьогодні в Україні (входження України до європейського та світового співтовариства, що зумовили потребу у підготовці кваліфікованих фахівців для всіх сфер життя, в тому числі й гувернерської), саме проблемі підготовки фахівців гувернерської галузі не приділено в сучасних умовах достатньої уваги. Майже не отримала втілення в практиці проблема розробки і запровадження сучасних вітчизняних інноваційних проектів з підготовки (перепідготовки) фахівців з професії гувернера в умовах інституту післядипломної педагогічної освіти.

Враховуючи це, метою публікації є визначення сутності підготовки (перепідготовки) фахівців з професії «гувернер» в умовах інституту післядипломної педагогічної освіти, як важливого структурного компоненту післявузівського етапу.

Виклад основного матеріалу. Для реалізації поставленої мети нами розроблено курс «Професійно-педагогічна підготовка (перепідготовка) фахівців з професії гувернера: післявузівський етап» та програму даного курсу відповідно до: «Типового навчального плану та програми для професійного навчання незайнятого населення (перепідготовка): Професія «гувернер». (Код 5131) [7]; гувернерської системи індивідуального виховання й навчання дітей в домашніх умовах [6], а також професійно-кваліфікаційної характеристики гувернера [5].

Метою пропонованої програми курсу є: трансформована подача майбутнім фахівцям з професії гувернер блоко-модульного навчального матеріалу щодо специфіки педагогічної діяльності домашнього гувернера-вихователя; надання інтегрованих знань з багатьох галузей наук, необхідних для здійснення гувернерської навчально-виховної діяльності. У відповідності до мети нами визначені наступні завдання:

висвітлити питання відродження й розвитку гувернерської освіти в Україні: минуле і сучасність;

визначити правовий статус домашнього гувернера-вихователя в сучасному суспільстві, в системі освіти, в різних типах сімей, у різних інституціях сімейного типу; соціальних установах та реабілітаційних центрах;

характеризувати особливості педагогічної діяльності домашнього гувернера-вихователя в різних інституціях сімейного типу;

сприяти оволодінню майбутніми гувернерами-вихователями педагогічними технологіями гувернерської системи індивідуальної роботи з різним контингентом дітей у домашніх умовах, реабілітаційних центрах чи соціальних службах;

з'ясувати педагогічні технології гувернерської системи у роботі з батьками-вихователями різних інституцій сімейного типу;

сприяти формуванню компетенцій з гувернерської педагогічної діяльності.

Програма курсу передбачає блоко-модульну організацію вивчення початкового матеріалу. Це дозволяє збереження наскрізної ідеї, пов'язаної з професійно-педагогічною підготовкою гувернерських кадрів на довузівському та вузівському етапах; виділення кожного блоку та змістових модулів з певною тематикою теоретичного матеріалу, що характеризують зміст педагогічної діяльності домашнього гувернера-вихователя.

Зважаючи на те, що педагогічна діяльність гувернера-вихователя розглядається нами як різновид педагогічної діяльності вчителя, програма курсу передбачає формування професійно-педагогічної компетентності, яка інтегрує у собі сформовані компетенції, зокрема:

соціальна компетенція – здатність гувернера до професійного та педагогічного спілкування, здібність до співробітництва з дітьми, колегами, батьками, громадськістю тощо;

психолого-педагогічна компетенція розкриває підготовленість та можливість гувернера-вихователя до самостійного і творчого здійснення навчально-виховного процесу з урахуванням індивідуальних психологічних здібностей та вікових особливостей дітей;

персональна компетенція – характеризує спроможність гувернера використовувати власні професійно-педагогічні здібності та можливості у педагогічній діяльності, готовність до постійного самовдосконалення, самомотивування та рефлексії.

Зазначені компетенції узгоджуються з кваліфікаційною характеристикою гувернера [5]; психолого-педагогічними особливостями навчально-виховної діяльності гувернера [6]. А головне – співвідносяться з ключовими

компетентностями, що визначені міжнародною комісією Ради Європи та положеннями вітчизняних педагогів щодо ключових компетентностей вчителя.

Таким чином, увесь курс складається зі змістових модулів з певною тематикою теоретичного матеріалу, самостійною роботою, індивідуальними творчими завданнями, завданнями для контролю і самоконтролю знань, переліку літературних джерел та представлений у вигляді п'яти блоків:

1. Соціально-реабілітаційний блок «Вступ до спеціальності».

2. Психолого-фізіологічний блок «Актуальні питання вікової педагогічної психології та фізіології дитини».

3. Культурологічний блок «Дитина у довкіллі».

4. Методичний блок «Підготовка гувернера-вихователя до впровадження педагогічних технологій гувернерської системи особистісної готовності дитини до навчання в школі».

5. Адаптаційний блок «Стажування майбутнього гувернера-вихователя в різних Інституціях сімейного типу».

Зазначимо, що кожен блок програми має свою мету, зміст і тематичну спрямованість. Тому модулі та тематика навчального матеріалу добираються відповідно до тематичної основи блоку.

Пропонована програма курсу розрахована на 216 годин на рік. З них – 80 год. теоретичних занять; 36 – практичних занять; 30 год. – індивідуальної роботи; 58 год. – самостійної роботи; 12 год. – залікові години.

Навчально-тематичний план курсу (орієнтовний)

Найменування блоків, модулів, тем	Кількість годин і форми навчання					
	Усього годин	Теоретичне заняття	Практичне заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Залік
I. СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ БЛОК «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ»						
Модуль 1. Гувернерство як необхідне суспільно-педагогічне явище і різновид педагогічної діяльності вчителя						
Тема 1. Історичні корені розвитку гувернерства в Україні.	2	2				
Тема 2. Відродження інституту гувернерства як суспільно необхідного соціально-педагогічного явища.	2	2				
Тема 3. Правовий статус гувернера-вихователя у сучасному суспільстві, в системі освіти, інституціях сімейного	2	2				

типу.						
Тема 4. Організація педагогічної діяльності гувернера-вихователя в різних інституціях сімейного типу, соціальних установах та реабілітаційних центрах.	2	2			2	
Тема 5. Соціальна і юридична відповідальність домашнього гувернера-вихователя за безпеку життєдіяльності дитини.	2	2				
Тема 6. Соціально-реабілітаційні заходи щодо безпеки життєдіяльності та охорони дитини в різних інституціях сімейного типу.	10	2	4	2		
Підсумкове заняття. Завдання для самоконтролю знань. Залік.	2					2
Разом годин за модуль:	22	12	4	2	2	2
II. ПСИХОЛОГО-ФІЗІОЛОГІЧНИЙ БЛОК «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІКОВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ФІЗІОЛОГІЇ ДИТИНИ»						
Модуль 1. Союз лікаря, педагога, дієтолога та психолога у вихованні та збереженні здоров'я дітей						
Тема 1. Психолого-фізіологічні особливості дітей різного віку та статі.	4	4				
Тема 2. Мікроклімат сім'ї як основа формування й розвитку особистості дитини.	2	2				
Тема 3. Діти «ризик» в сім'ї як соціальна та психолого-педагогічна проблема.	6	4	2			
Тема 4. Педагогічні технології в індивідуальній роботі гувернера-вихователя з різним контингентом дітей.	16	4	4	4	4	
Тема 5. Педагогічні технології у роботі з батьками-вихователями різних інституцій сімейного типу.	2	2				

Тема 6. Статус губернатора-вихователя в сім'ях різного типу.	2	2				
Підсумкове заняття. Завдання для самоконтролю знань. Залік.	2					2
Разом годин за модуль:	34	18	6	4	4	2
ІІІ. КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ БЛОК «ДИТИНА У ДОВКІЛЛІ»						
Модуль 1. Дитина у культурному довкіллі						
Тема 1. Культурне довкілля як один із головних засобів пізнання дитиною навколишнього світу.	2	2				
Тема 2. Культурне буття дитини в соціальному середовищі.	2	2				
Тема 3. Гра як найважливіший засіб буття дитини у довкіллі.	2	2				
Тема 4. Класифікація ігор та їх вплив на розвиток дитини.	6	4	2			
Тема 5. Ігр-забави, рольові ігри та їх роль у дитині.	16	4	6	4	2	
Тема 6. Ігри-задачі, математичні казки та їх роль у розумовому розвитку й вихованні дитини.	12	4	2	4	2	
Тема 7. Дидактичні ігри, їх типи та виховне значення.	12	2	4	6		
Тема 8. Комп'ютерні ігри, їх позитивний та негативний вплив на дитину.	10	2	4	2	2	
Підсумкове заняття. Завдання для самоконтролю знань. Залік.	2					2
Разом годин за модуль:	64	22	18	16	6	2
ІV. МЕТОДИЧНИЙ БЛОК «ГУВЕРНЕРСЬКІ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ ТА НАВЧАННЯ В ДІЇ»						

Модуль 1. «Школа радості» у мріях дитини						
Тема 1. Провідні напрями готовності дитини до навчання в школі. Загальна, психологічна та фізична готовність дитини до навчання в школі.	2	2				
Тема 2. Особистісна готовність дитини до навчання в школі (мотиваційна, комунікативна, вольова, емоційно-моральна, розвиток самосвідомості).	12	12				
Тема 3. Інтелектуальна готовність дитини до навчання в школі.	2	2				
Тема 4. Фізична готовність дитини до навчання в школі.	2	2				
Тема 5. Загальна обізнаність дитини з навколишнім світом. Завдання для самоконтролю знань.	2	2				
Разом годин за модуль:	20	20				
Модуль 2. Адаптаційні заходи готовності дитини до навчання в школі						
Тема 1. Ознайомлення дитини з природою.	6	2	2	2		
Тема 2. Формування у дитини елементарних математичних уявлень	4	2	2			
Тема 3. Готовність дитини до письма.	6	2	2	2		
Тема 4. Вироблення у дитини навичок фізичної готовності до навчання в школі.	6	2	2	2		
Підсумкове заняття. Завдання для самоконтролю знань.	4			2	2	
Залік.	2					2
Разом годин за модуль:	28	8	8	8	2	2
Разом годин за два модулі:	48	28	8	8	2	2
V. АДАПТАЦІЙНИЙ БЛОК «СТАЖУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ГУВЕРНЕРА В РІЗНИХ ІНСТИТУЦІЯХ СІМЕЙНОГО						

ТИПУ»						
Модуль 1. Краса праці домашнього гувернера-вихователя: розуміння, терпіння, чуйність, милосердя, допомога, вимогливість і повага до дитини						
Тема 1. Стажування гувернера-вихователя в різних типах сімей.	20	20				
Тема 2. Стажування гувернера-вихователя в різних інституціях сімейного типу.	20		20			
Підсумкова конференція за результатами стажування.	4	2	2			
Підсумкове заняття. Завдання для самоконтролю знань. Залік.	4					4
Разом годин за модуль:	48	22	22		4	
Разом годин за два модулі:	216	80	36	30	58	12

Як результат навчання, слухачі **отримують знання з:**
психолого-педагогічних та спеціальних дисциплін;
теорії та практики педагогічної діяльності домашнього гувернера-вихователя;
педагогічних технологій гувернерської системи індивідуальної роботи з різним контингентом дітей;
педагогічних технологій у роботі з батьками-вихователями різних інституцій сімейного типу;

сформують уміння:

моделювати навчально-виховний процес в різних освітніх інституціях сімейного типу (визначити цілі, завдання тощо);

моделювати індивідуальну роботу в освітньо-виховних структурах різної складності;

застосовувати базові професійні знання, уміння, навички для здійснення гувернерської навчально-виховної діяльності;

сформують професійно-педагогічну компетентність, складниками якої є соціальна, психолого-педагогічна та персональна компетенції.

За результатами навчання особам, які закінчили курс навчання успішно, склали кваліфікаційний іспит отримують звання на посаду гувернера-вихователя зафіксованого в певному документі. Це дає право випускникам працювати на посаді домашнього гувернера-вихователя в різних інституціях сімейного типу, реабілітаційних центрах чи соціальних службах.

Висновки. Пропонований у статті варіант програми підготовки (перепідготовки) фахівців з професії гувернера в умовах інституту післядипломної педагогічної освіти вважаємо педагогічно доцільним, оскільки хоча б частково відповідає викликам часу й потребам суспільства, сприяє знаходженню нових орієнтирів у підготовці (перепідготовці) гувернерських кадрів, а отже, є перспективним.

Список використаних джерел

1. Бардінов А.В. Професійно-педагогічна підготовка гувернерів в Україні: минуле і сучасність : монографія / А.В. Бардінов. – Полтава, 2013. – 268 с.
2. Класифікатор професій (із змінами та доповненнями) / Держ. ком. Стандартизації України (чинний від 01.01.96). – К.: Соцінформ, 2001. – 584 с.
3. Педагогічний словник для молодих батьків / Держ. центр. соц. служб для молоді // АПН України: Ін-т проблеми виховання АПН України. – К.: ДЦССМ, 2003. – 348 с.
4. Побірченко Н. Диплом для гувернантки / Н. Побірченко, С. Попиченко // Освіта. – 2000. – №44 (4-11 жовт.). – С.3.
5. Робота з клієнтами соціальних служб / упоряд. З.Г. Зайцева. – К.: Етносфера, 1994. – 118 с.
6. Сарапулова Є.Г. Гувернерство // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України: головн. ред. В.Г. Кремень. – К., 2008. – С. 154–155.
7. Типовий навчальний план та програма для професійного навчання незайнятого населення (перепідготовка): Професія «гувернер». Код 5131. – К., 2000. – 62 с.

Стаття надійшла до редакції 24.04.2017 р.

БАРДИНОВ А.

Полтавский национальный педагогический университет имени В.Г. Короленко

ПОДГОТОВКА (ПЕРЕПОДГОТОВКА) СПЕЦИАЛИСТОВ ПРОФЕСИИ ГУВЕРНЕР В УСЛОВИЯХ ИНСТИТУТА ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье говорится о программном обеспечении подготовки (переподготовки) специалистов профессии гувернер в условиях института последипломного педагогического образования. Предложенный в статье вариант программы их подготовки (переподготовки) является педагогически целесообразным, поскольку способствует открытию новых ориентиров в обсуждаемой проблеме.

Ключевые слова: гувернер, институт гувернерства, блочно-модульная структура обучения, педагогические технологии гувернерской системы воспитания и обучения, формирование гувернерских профессионально-педагогических компетенций.

BARDINOV A.

Poltava National Pedagogical University named after V. Korolenko

PREPARATION (RETRAINING) OF SPECIALISTS ON PROFESSION OF GOVERNER IN CONDITIONS OF INSTITUTE OF POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION

The article deals with the software of training (retraining) of specialists in the profession of a tutor in the conditions of the institute of postgraduate pedagogical education.

The program of the course involves a block-modular organization studying the initial material. This allows for the preservation of a cross-cutting idea related to the vocational and pedagogical training of tutor staff at pre-university and university stages; allocation of each block and content modules with a certain theme of the theoretical material, characterizing the content of the pedagogical activity of the home tutor tutor.

The proposed version of the program of training (retraining) of specialists in the profession of tutor in the conditions of the Institute of postgraduate pedagogical education is considered pedagogically expedient, since at least partly answers the challenges of time and needs of society, promotes the finding of new landmarks in the preparation (retraining) of tutor staff, and therefore, there is promising.

Key words: tutor, tutor institute, block-modular structure of teaching, pedagogical technologies of tutor system of education and training, formation of professional and pedagogical competencies for their formation in future tutor-educators.